

УНИВЕРЗИТЕТ У ПРИШТИНИ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ
КОСОВСКА МИТРОВИЦА

УНИВЕРЗИТЕТ У ПРИШТИНИ ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ КОСОВСКА МИТРОВИЦА			
ПРИМЉЕНО <u>15.08.</u> 20 <u>16</u> ГОДИНЕ			
ОЈ	БРОЈ	ПРИЛОГ	ВРЕДНОСТ
08/5	99	1	1

ОБРАЗАЦ - 11

УПУТСТВО ЗА ПИСАЊЕ ИЗВЕШТАЈА О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ
-обавезна садржина-

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
1. Датум и орган који је именовео комисију: 2. 8. 2016. године, Наставно-научно веће Правног факултета Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици
2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен: 1. Доц. др Душан Новаковић, доцент Правног факултета Универзитета у Приштини, председник; 2. Проф. др. Мирослав Лазић, редовни професор Правног факултета Универзитета у Нишу, коментор; 3. Проф. др Ђорђе Николић, Правни факултет Универзитета у Нишу, коментор.
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ
1. Име, име једног родитеља, презиме: Душко, Момчило, Челић
2. Датум рођења, општина, Република: 11. март 1963. године, Приштина, Република Србија
3. Датум одбране, место и назив магистарске тезе 9. септембар 2010. године, Правни факултет Универзитета у Приштини, Косовска Митровица, "ПОЈАМ И ЗАШТИТА ДРЖАВИНЕ"
4. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука Грађанскоправна научна област.

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:**"ЗАШТИТА СТВАРНИХ ПРАВА НА НЕПОКРЕТНОСТИМА ЛИЦА ПРОГНАНИХ СА КОСОВА И МЕТОХИЈЕ"****IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:**

Докторска дисертација кандидата мр Душка Челића, "Заштита стварних права на непокретностима лица прогнаних са Косова и Метохије", технички урађена у складу са одговарајућим правилницима Универзитета у Приштини и Правног факултета Универзитета у Приштини, садржи: насловну страну на српском и енглеском језику, идентификациону страну, сажетак са кључним речима на српском и енглеском језику, садржај, текст докторске дисертације, списак коришћене литературе, изјаву о ауторству, изјаву о истоветности штампане и електронске верзије докторске дисертације и изјаву о коришћењу.

Тематски део докторске дисертације обухвата 280 страна, са укупно 1059 напомена библиографског и експликативног карактера. Библиографију чини попис од 288 дела, од чега, са српско-хрватског језичког подручја 214 а на страним језицима 74 дела. Поред тога, у раду је коришћено 125 законских и других нормативних извора, 36 пресуда Европског суда за људска права и 23 пресуде судова и одлука других органа. Рад садржи и више табела са статистичким подацима, уз навођење извора за унете податке.

Текст дисертације систематизован је тако да, поред Увода и Закључних разматрања, обухвата три дела. Увод није посебно систематизован, док су делови подељени на главе, од којих свака има свој описни назив, поглавља означена одговарајућим римским бројевима, као и уже целине различитих нивоа, означене одговарајућом комбинацијом арапских бројева.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

У "Уводу" (стр. 1-11), се указује на значај непокретности, а нарочито земљишта, као најзначајнијег дела имовине и ограниченог природног ресурса, неопходног за одржање људске популације. Кандидат констатује да је земљиште, управо због свог значаја, представљало, током историје, поприште и разлог жестоких борби за господарење над њим. Својина као основа живота, слободе и власти, је од свог настанка, предмет најжешћих сукоба међу људима и бројних ратова. Понекад и у миру, а нарочито у несигурним временима и масовним сукобима, као и непосредно након њих, прерасподела земљишног фонда, (најчешће или по правилу) насилна и неправична у односу на дотадашње власнике, догађала се на бројним тачкама кугле земаљске. Кандидат изражава став да је спор о будућем статусу Косова и Метохије, заправо резултанта вишевековне борбе за животни простор, отворене или прикривене, али углавном насилне и неправичне према дотадашњим власницима. Ова борба се у раду, према историјски и научно потврђеним доступним изворима, анализира највише почевши од права на земљиште у средњевековном раздобљу, од када је Косово и Метохија средиште српске државности и духовности. У овом делу кандидат наводи и основне чињенице које су предходиле периоду у коме су настали садашњи проблеми који чине централни део теме истраживања - противправна агресија Северноатлантског војног савеза на Савезну Републику Југославију, успостављање Привремене управе Уједињених нација (УНМИК), чији је мандат одређен Резолуцијом Савета безбедности ОУН бр. 1244 од 10. јуна 1999. године, безвлашће и организовано и масовно насиље албанског над српским и осталим неалбанским становништвом и масовна узурпацију стварних права на непокретностима прогнаника организована од стране псеудовласти, углавном на бесправан начин и уз кршење права на имовину и других људских права. Кандидат је поставио за предмет истраживања анализу узрока који су довели до масовне узурпације стварних права на непокретностима лица прогнаних са Косова и Метохије, адекватности и ефикасности механизма које је Привремена управа Уједињених нација на Косову и Метохији установила ради решавања поменутог проблема, анализу резултата које је постигла, анализу системских захвата самопроглашених (албанских) власти у овој области, као и

покушај да се, на основу истражених чињеница и добијених сазнања, предложе мере за заштиту тих права. Кандидат у овом делу указује и на теоријски, практични и друштвени значај истраживања. Такође, у овом делу изложена је структура рада, као и методи који ће приликом истраживања и израде дисертације бити коришћени.

Иако неуобичајено, Кандидат се у Уводу осврнуо и на разлоге одступања од уобичајене терминологије означавања субјеката заштите. Успешно је образложио зашто су субјекти заштите названи "лицима прогнаним са Косова и Метохије" а не "интерно-расељеним лицима". Наводећи детаљно податке о систематском насиљу, које је након усвајања Резолуције СБ ОУН бр. 1244 уследило на Косову и Метохији, као и о масовним убиствима и етничком чишћењу Срба, као последици тог насиља, кандидат констатује да иако, у погледу правно необавезујућег, „меког права“ (Водећи принципи ОУН о интерној расељености), постоји већ интернационализован и у међународном правном (и политичком) саобраћају, широко прихваћен назив "интерно расељена лица", разлози суштинске, па и правне природе, указују да је израз "прогнана лица", примеренији и прецизнији.

У делу првом *"Својинскоправни односи на непокретностима на подручју Косова и Метохије до 1999. године"* (стр. 12-89), кандидат, уз преовлађујуће коришћење историјско-правног метода, излаже материју о вишевековним сукобима на простору Косова и Метохије, борби двеју националних идеја и одразу тих сукоба на права на непокретностима. Материја у овом делу систематизована је у пет глава.

Прва глава (*"Општи појам права својине и гаранције права својине"*), има карактер уводних истраживања на тему појма, садржине, значаја и заштите права својине. Глава је систематизована у два дела. У првом делу (*"Појам својине и њен развој"*), кандидат указује да је питање својине централно питање, не само цивилноправне догматике, већ и људске културе и цивилизације. Констатујући да је еволуција и развој људског друштва, од свог настанка до данас, нераскидиво везана са еволуцијом имовинских права која у својини (праву својине) имају најрепрезентативнији израз, кандидат закључује да је историја својине, историја утицаја материјалног света на човека и његове зависности од тога света, и да се то понајпре односи на својинскоправне односе на земљишту, односно, на непокретностима. Кандидат, употребом историјскоправног метода прати развој садржине права својине, од њеног настанка, преко индивидуалистичког концепта својине, до уношења елемената социјализације и морализације у њен појам и ограничења у приватном и јавном интересу.

У другом делу ове главе (*"Гаранције права својине"*), кандидат указује на широки спектар гаранција права својине у приватном, јавном и међународном праву. Посебну пажњу кандидат посвећује обавезујућем међународном судском механизму за заштиту права својине, установљеном у чл. 1. Протокола 1. уз Европску конвенцију за заштиту људских прав и основних слобода. У овом делу, ослањајући се на праксу Европског суда за људска права, кандидат у посебним целинама, излаже материју о: праву на мирно уживање имовине као "аутономном појму", претпоставкама за заштиту права на мирно уживање имовине и садржини гаранције и правичном задовољењу у случају повреде овог права. Кандидат је обрадом ова два дела, имајући у виду допуштени простор због ограничења обима теме, на задовољавајући начин „уводи“ читаоце у проблематику поимања и значаја заштите својине као једног од основних људских права, које је, током историје, доживљавало „успоне“ и „падове“ у свом битисању и увек важној улози у опстанку и развоју човека и људске цивилизације.

У глави другој (*"Историјски, државноправни и правнополитички контекст својинскоправних односа на непокретностима на Косову и Метохији"*), кандидат, уз консултовање бројних извора, обрађује својинска питања на непокретностима на подручју Косова и Метохије, од настанка средњеveковне српске државности на овим просторима, до ослобођења ових крајева од вишевековне Отоманске окупације. Ова материја је

систематизована у две целине. Иако се ради о веома дугом историјском периоду који захтева много детаљнију обраду, кандидат је указао на основне карактеристике својине и њеног развоја, али и повреде и заштите на просторима Косова и Метохије, што је неопходна припрема за успешну и целовиту обраду теме дисертације.

У првом делу ("Својинскоправни односи на непокретностима у феудалној Србији"), кандидат централно место посвећује баштини као специфичној установи феудалне својине на непокретностима у Немањинској Србији. Предходно, кандидат оправдано констатује да су се први облици својине, појављивали у облику фактичких односа, пре свега на земљишту, јер још увек нису били санкционисани правним нормама, већ правилима магијске, религијске, обичајне природе. Тек са формирањем јавних власти – настанком првих српских држава и зачетака владајуће класе (жупана окупљених око кнеза), настају први облици владајуће (феудалне) класе, чија њихова моћ почивала на земљишној својини, као наследном доброу, којим се могло слободно располагати. За њу се у XIII веку усталио назив "баштина". У средњовековној Србији, земљишна својина је чинила основ целокупног економског и друштвеног уређења Немањинске државе. Ослањајући се на бројне изворе, кандидат је посебан акценат у овом делу ставио на неприкосновеност баштине. Баштина, као вид феудалне својине, уживала је неприкосновеност која је санкционисана претњом проклетства и глобом, а посебна одредба Душановог законика јемчила је њихову сигурност, при чему се између баштиника није правила етничка, нити верска разлика, а баштину су могли имати како поданици српског владара, тако и странци. О неприкосновениости права својине на земљишту, сведочи и одредба Душановог законика која забрањује самовласт и самог владара у погледу одузимања или присилне куповине или замене баштине – претеча модерне гаранције права својине. Кандидат, међутим, констатује да је ипак, и у средњовековној Србији, било периода када је у области својинских односа поводом непокретности (земљишта пре свега), долазило до раскорака између правног и фактичког стања. Тај раскорак је ондашњи правни систем настојао да избегне или смањи, санкционисањем случаја самовлашћа. Ипак, прибегавало се и оним разумним мерама усклађивања правног и фактичког, које би данас могли сврстати у институте одржаја и застарелости.

У другом делу главе друге ("*Тимарско-спахијски систем својинскоправних односа на непокретностима у феудалној Турској*"), кандидат посебну пажњу посвећује питањима настанка и садржине ових односа, насиљу над хришћанима и промени етничке структуре становништва и својинских односа на непокретностима, као и неким специфичностима својинскоправних односа на непокретностима на овим просторима у феудалној Турској. Констатујући да је са Османском окупацијом престао државноправни континуитете средњоековне српске државе, кандидат констатује да је тиме и баштински систем престао да постоји. На освојеном земљишту заснива се спахијски феудални систем који је резултат теократског карактера средњовековне Турске државе и права прожетих муслиманском вером и једним од основних принципа Ислама - да је земља Божија. Како је отоманска држава била заснована на теократском муслиманском уређењу, што је собом носило верску, а тиме посредно и етничку сегрегацију, то је на тлу некадашње средњовековне Србије, за последицу имало промену верске а тиме и етничке структуре становништва. Кандидат анализира кључне проблеме који су узроковани драстичним смањењем демографске суспстанце српског становништва на тлу Косова и Метохије у XIX веку, изводећи научно аргументоване закључке о систематском фактичком, економском и правном насиљу Албанаца као повлашћене муслиманске етничке групе над Србима као хришћанској групи, за време отоманске Турске, која је поставила темеље промени демографске структуре на насилан начин. У целини насловљеној "Специфичности својинскоправних односа на непокретностима у Косовском вилајету у феудалној Турској", кандидат полемише са тезом о постојању специфичног "албанског феудализма", наводећи да за то не постоје основи, као и да су таква схватања израз некритичке интерпретације (нарочито историјских) извора и уклапању у унапред одређене идеолошко-политичке

ставове, као и глорификације и национал-романтичарске интерпретације албанске националне (правне) историје. Не поричући примену и обичајног права Албанаца у области имовинско-правних односа поводом непокретности (пре свега у погледу опстајања бројних облика колективне својине као и "саморегулације", односно, примену обичајног права у решавању међусобних спорова унутар племенских и фисовских организација, Кандидат истиче да то није довољан разлог за инсистирање на посебности својинско-правних односа на непокретностима у смислу "албанског феудализма".

У глави трећој ("*Својинскоправни односи на непокретностима на подручју Косова и Метохије у периоду од 1912-1944. године*"), Кандидат даје детаљан приказ научноистраживачке грађе и резултата које је систематизовао у три дела.

У првом делу ("*Ослобођење Старе Србије и својински status quo од 1912-1914. године*"), кандидат констатује да физичко ослобођење није донело и "својинско". Наиме, Уговором о миру између Краљевине Србије и Османског царства у Цариграду 1. (14.) марта 1914. године, Србија се обавезала на поштовање права својине на непокретностима, која су физичка и правна лица стекла на основу турских прописа, пре него што су ти крајеви ослобођени од Отоманске окупације, и гарантује неповредивост тих права, изузев ако се то чини у јавном интересу, уредно констатованом а уз предходну и праведну накнаду. Како је расправљање и ликвидација, иначе компликованих, хаотичних и у основи архаичних (феудалних) својинскоправних односа на земљишту у новоослобођеним крајевима био приметан посао, власти Краљевине Србије су подзаконским прописима настојале да ова питања привремено уреде на начин што ће само изузетно бити захватано у овој области, док се не остваре повољније и стабилније друштвене прилике у којима ће се они дефинитивно расправити. Иако су чињени одређени покушаји, кандидат, аргументујући то подацима о броју склопљених купопродајних уговора, констатује да је промена затечених имовинских односа поводом непокретности у новоослобођеним крајевима, била спорадична и незнатна и да је решавање ових односа, стицајем ратних околности, прекинуто готово на самом почетку и чекало нека мирнија времена.

У другом делу ("*Аграрна реформа и укидање феудалних својинских односа на земљишту од 1918-1941. године*"), кандидат најпре указује да су бројни разлози-економске, правне, социјалне, етичке и политичке природе - указивали да је систематска промена затечених својинских односа поводом непокретности у ондашњим новоослобођеним крајевима, један од најпречих задатака новоуспостављених власти. Најпре, као правна држава која би требало да гарантује сваком грађанину личну и имовинску сигурност, нова држава била је у обавези да и у области имовинских односа на непокретностима, уместо етнички и верски мотивисаног насиља и правне несигурности, уведе слободу и једнакост свих поданика. Са етичког становишта пак, било је неодрживо легализовати затечено стање у овој области настало етничком и верском сегрегацијом и насиљем. У том смислу, укидање феудалних односа на непокретностима било је сасвим оправдана и легитимна мера. Износећи детаљну грађу у вези овог питања, кандидат констатује да је покушај уређења компликованих својинскоправних односа на непокретностима имао и озбиљне недостатке и ограничења. Највећи је онај који се односи на непоштовање стечених права, као и на нејасне критеријуме и разлоге услед којих су различито третирани чисто чифчијски односи од оних њему сличних. Такође, постојао је и прилично и организован отпор који је пружен имовинскоправном "разрешењу" чифчија (ага и бегова), на Косову и Метохији. На релативну успешност овог подухвата, поред правне мањкавости, утицала је и чињеница да је истовремено са њим спровођена колонизација, која је такође директно утицала на промену карактера својинскоправних односа на непокретностима. Она је додатно потпирила етничке тензије и појачала отпоре укидању феудалних односа с обзиром да су и они имали одређену верску и етничку димензију.

У трећем делу ове главе ("*Насиље и фактичка реинкарнација феудалних правних односа на непокретностима од 1941-1944. године*"), кандидат указује да је српско

становништво у овом периоду било изложено масовном насиљу и прогону, као и да је тешким друштвеним и политичким приликама, било лишено елементарних људских права, укључујући и право својине, поткрепљујући ову констатацију бројним историјским изворима. "Правом силе" поново су успостављени феудални, чифчијски односи на земљишту а напуштено земљиште и непокретности узурпирано је од албанских придошлица из Албаније или негдашњих ага и бегова и њихових потомака, који су се поново почели сматрати власницима. Обнављање феудалних односа било је чињено фактички а потом увођено прописима квислиншких власти.

У глави четвртој ("*Својинскоправни односи на непокретности у Аутономној покрајини Косово и Метохија у периоду од 1945-1999. године*"), кандидат у два посебна целина обрађује питања забране повратка колониста и насељеника и мере захватања комунистичких власти у право својине.

У првом делу ("*Забрана повратака колониста и насељеника – коначан губитак њихових стварних права на непокретностима*"), кандидат се критички односи према пракси комунистичких власти у погледу заштите законито стечених права колониста и насељеника. Уместо да снагом државне принуде успоставе владавину права и заштите право својине на непокретностима, које су прогнаници и некадашњи колонисти и корисници мера аграрне реформе стекли на законит начин, нове комунистичке власти Југославије одлучиле су се на супротан потез – на привремену забрану повратка колониста у њихова ранија места живљења, која је, применом Закона о поступању са напуштеном земљом колониста у Аутономној Косовско-метохијској области, постала и трајна. Кандидат закључује да је, одлукама комунистичких власти Југославије, легализовано поступање окупаторских и квислиншких власти на територији Косова и Метохије. Он оправдано закључује да је присилних пресељења и депортација становништва било мање-више на читавој територији окупирани Југославије, али су третман легализације имали само насиње и злочини које су албанске квислиншке власти спровеле на територији Косова и Метохије. То указује не само на идеолошку, већ и на етничку мотивисаност таквог поступања у односу на права прогнаног српског становништва, које је имало далекосежне демографске, политичке, економске и државноправне последице по Србију на територији Косова и Метохије.

У другом делу ове главе ("*Мере "револуционарног" захватања у својинскоправне односе*"), кандидат излаже материју о широком захватању у право приватне својине од стране комунистичких власти на територији Косова и Метохије, мерама конфискације, национализације, колективизације и неправедне експропријације, указујући на конкретне примере дискриминације, односно циљане изложености српског становништва и његових права на непокретностима, овим мерама.

У петој глави ("*Дисконтинуитет и хронична неуређеност регистра непокретности као претпоставка насиља и повреде права на непокретностима*"), Кандидат у четири посебне целине излаже материју о регистру непокретности на Косову и Метохији до 1999. године.

У првом делу ("*Настанак и функције регистра непокретности*"), кандидат у најкраћим основама излаже материју о настанку првих регистара непокретности, истичући њихову примарну економску (пореску) функцију, која је касније еволуирала у аквизитивну.

У другом делу ("*Настанак и функције регистра непокретности*"), кандидат, између осталог, излаже став да је, с обзиром на садашње стање, готово иронично да претечу јавног регистра, у смислу јавно доступног пописа права на непокретностима, у нашим крајевима, представља ктиторска повеља Светога Краља Милутина из 1321. године, којом је богато обдарио Манастир Грачаницу – Грачаничка повеља, чији је комплетан текст исписан унутар зидина Храма, по чему је јединствена у односу на све друге

средњовековне ктиторске повеље.

У трећем делу ("Прекид правног континитета и Отоманско наслеђе"), аутор посебну пажњу посвећује тапијском систему, као специфичном регистру непокретности права у Отоманском царству. Кандидат стоји на становишту да се специфичног тапијског система на подручју Косова и Метохије, огледала у томе што су опште друтвене прилике, околности и стање Отоманског правног система у рубним ("европским") покрајинама, па дакле и на подручју данашњег Косова и Метохије, па и сам поступак издавања тапија на овом подручју, поузданост тапијског система додатно доводили у питање.

У четвртном делу ("Стање земљишног регистра на Косову и Метохији од 1912-1999. године"), кандидат констатује да су Косово и Метохија ослобођење од Отоманске власти, у погледу својинскоправних односа на земљишту, дочекале у многеме у хаотичним и нерегуларним приликама у погледу постојања и поузданости својинских исправа, пре свега тапија и тапијских регистара. Такође, због непостојања катастарског премера земљишта, на подручју Косова и Метохије није било техничких услова за увођење система земљишних књига. Идеолошки однос комунистичких власти према приватној својини, додатно је допринео да тапијски систем у потпуности "закржља", и са свим недостацима у односу на земљокњижни систем, (п)остане непотпуна и непоуздана правна евиденција непокретности. Катастар непокретности у смислу јединствене (фактичке и правне) евиденције непокретности на Косову и Метохији није спроведен до агресије НАТО на СР Југославију. То је, према утемељеном мишљењу кандидата, створило погодно тло за додатну правну несигурност и злоупотребе у погледу стицања и престанка стварних права на непокретностима, како током трајања извршног мандата УНМИК-а, тако и након једностраног и противправног преузимања тих овлашћења од стране самопрокламованих власти на Косову и Метохији.

У делу другом **"Заштита и реституција стварних права на непокретностима избеглих и прогнаних лица у републикама Хрватској и Босни и Херцеговини"** (стр. 90-102), кандидат је у два главама обрадио питања везана за реституцију и заштиту права на непокретностима у овим два бившим републикама некадашње СФРЈ. Мотиви овог упоредног прегледа су да се укаже на начине решавања сличних проблема насталих на просторима бивше Југославије, и анализира недостатак сличног поступања на Косову и Метохији или укаже на грешке настале и на овим просторима.

У глави првој (**"Заштита и реституција стварних права на непокретностима избеглих и прогнаних лица у Републици Хрватској"**), кандидат је у засебним целинама обрадио питања укидања станарских права, враћања непокретности намењених становању, Програма повратка и збрињавања прогнанника, избеглица и расељених лица, као и закључна разматрања о овим питањима. Анализом релевантних прописа и праксе, кандидат закључује да мере за решавање проблема повратка биших имаоца станарских права у Републику Хрватску, нису засноване на примени међународних стандарда заштите људских права и испуњавању међународно преузетих обавеза Републике Хрватске а правни механизам за реституцију тих права, је чак и формално а не само у примени, дискриминаторан у односу на припаднике српског народа.

У глави другој (**"Заштита и реституција стварних права на непокретностима избеглих и прогнаних лица у Републици Босни и Херцеговини"**), кандидат у три засебне целине, износи резултате истраживања у вези настанка и обима проблема, реституције станарских права на основу извршних овлашћења Високог представника, као и у вези преосталих проблема (враћања станарских права на војним становима и новчаној реституцији у случајевима немогућности натуралне реституције). У четвртој засебној целини кандидат презентује упоредне закључке о реституцији станарских и других права на стамбеним непокретностима у републикама Хрватској и Босни и Херцеговини. Кандидат, између осталог, закључује да је у Босни и Херцеговини успешно спроведена реституција стварних права на непокретностима избеглих и расељених лица, захваљујући

коришћењу извршних овлашћења Високог представника, чиме је успешно превладан недостатак стварне воље унутар ентитета БиХ, што је био главни узрок препрека приступу правима расељених лица, док је у Хрватској недостатак такве воље и даље значајан и међународна заједница није успела до данас да је превлада.

Трећи део *"Заштита стварних права на непокретностима лица прогнаних са Косова и Метохије"* (стр. 117-266), је централни део дисертације, у коме кандидат излаже суштину научно-истраживачких резултата. Овај део дисертације систематизован је у четири главе са више ужих целина различитог нивоа.

У глави првој *"Нормативна делатност УНМИК-а"*, кандидат анализира правни основ нормативне делатности УНМИК-а, садржину општег важећег права, према "законодавној политици УНМИК-а" и правни оквир УНМИК-а у области имовинских права на непокретностима.

У делу првом ("Правни основ нормативне делатности УНМИК-а"), кандидат, на основу систематске, логичке и језичке анализе Резолуције СБ ОУН бр. 1244, којом је одређен мандат УНМИК-а, закључује да Специјални представник Генералног секретара ("шеф УНМИК-а"), није имао правног основа за вршење законодавне извршне и судске власти, нити је, вршећи без основа ту власт, поштовао затечени правни поредак и принцип суверенитета СРЈ односно Републике Србије. Вршећи овлашћења која је сам себи доделио, Специјални представник је прекинуо правни континуитет, када је реч о позитивном праву на територији АП Косово и Метохија, у односу на остали део територије Републике Србије. Тај прекид правног континуитета, деловао је ретроактивно, тако да је на Косову и Метохији, када је реч о позитивном праву, важеће право било оно које је било на снази на дан 22. марта 1989. године. Кандидат констатује да, разлоге оваквог поступања није могуће наћи у правној сфери. Поменуто "законодавна политика" УНМИК-а имала је за последицу, да се ионако партикуларно, поднормирано, несистематизовано и некодификовано право у области стварноправних односа поводом непокретности на територији АП Косово и Метохија, претвори у "правни хаос", међусобно неусклађених и контрадикторних прописа. При томе је начињен сложен и нераздржлив "правни" систем, готово неприменљив за решавање спорова у вези својине на непокретностима на Косову и Метохији.

У наредна два дела ове главе, кандидат је навео листу важећих прописа према "законодавној политици УНМИК-а, истичући да је реч о отвореној листи, с обзиром да целокупно "позитивно право" није могуће сагледати.

У глави другој (*"Заштита стварних права на непокретностима намењеним становању"*), кандидат у две целине разматра питања надлежности посебних органа које је образовао УНМИК за процесуирање захтева везаних за наведена права, као и њихову "правну праксу".

У делу првом ("Надлежност Дирекције за стамбена имовинска питања и Комисије за решавање захтева о стамбеним имовинским питањима"), кандидат у више целина различитих нивоа општости, анализира разлоге и ток оснивања, садржину надлежности кроз врсте захтева ("А", "Б" и "Ц"), као и правну природу ових специјализованих органа, за које кандидат закључује да је први квази-управног а други квази-судског карактера. Критички анализирајући садржину надлежности "Дирекције" и "Комисије", кандидат наводи да је одређивање надлежности "Комисије" учињено, не на основу чињенице која се може утврдити *prima facie*: да су Косову и Метохији, угрожена имовинска права прогнаног (српског и другог неалбанског) становништва) и да је те правне проблеме ваљало приоритетно решавати, већ на основу неутемељене претпоставке дискриминације косовскометохијских Албанаца, који су, због тога наводно претходно масовно (из)губили "имовинска права на непокретностима намењеним становању".

У делу другом ("Јудикатура НРСС"), кандидат је пажњу научноистраживачког рада

усмерио на опште (статистичке) податке о броју и врсти примљених и решених предмета, пракси "Дирекције" и Комисије" у предметима у којима, у односу на исту непокретност, постоји конкуренција "захтева А" и "захтева Ц", анализи једне одлуке "Комисије", када је уговор о промету непокретности закључен у условима општег насиља и непостојања владавине права, као и на пракси "Дирекције" и "Комисије" у случајевима конвалидације уговора о промету непокретности. У последњој целини овог дела, кандидат закључује да се анализом "правног" положаја "Дирекције" и "Комисије", њиховог укупног учинка, као и појединих предмета у којима су ови органи доносили одлуке, може констатовати да постоје озбиљни разлози који указују да су ове "институције" дале сопствени допринос општој компромитацији владавине права на Косову и Метохији у време управе УНМИК-а. Чак и тако неадекватан "правни оквир" за решавање спорова у једној од најугроженијих области људских права на Косову и Метохији – у области својинских права на непокретностима намењених становању, "Дирекција" и "Комисија" нису поштовали. Кандидат је анализом појединих случајева, доказао да постоје елементи пристрасног, чак дискриминаторског поступања ових тела и то по правилу према подносиоцима захтева – расељеним и прогнаним лицима који су, услед насиља, изгубили државину на непокретностима чији су законити власници били. Како одлуке које је "Комисија" донела не подлежу судској контроли, повреде људских права, пре свега права на правично суђење и права на мирно уживање имовине, имају трајан карактер.

Глава трећа ("*Заштита стварних права на земљишту и непокретностима намењених пословању*"), посвећена је посебном квазисудском механизму УНМИК-а за решавање захтева стварноправне природе поводом непокретности које нису намењене становању. У њој, кандидат у двома посебним целинама, унутар којих постоји неколико ужих целина, анализира надлежност и праксу "Косовске агенције за имовину" ("КРА"). Поред општих статистичких података о броју и врсти примљених и решених предмета, кандидат посебно презентује и податке према регионима и општинама, указујући на размере узурпације непокретности и њене "етничке обојености" Такође, кандидат указује на својеврсну "косовизацију" овог међународног механизма, односно, једнострану промену "правног оквира" у коме је деловала "КРА", од стране албанских власти на Косову и Метохији. У другом делу ове главе, кандидат указује на масовну појаву вишеструке узурпације непокретности, чије је узурпирање једном већ било предмет поступка пред "КРА" и које су биле стављене под њену управу. Кандидат је, на основу релевантних података, указао да постоји опструкција у покретању, вођењу и одлучивању у поступцима поводом поновљеног узурпирања непокретности под управом "КРА", што може бацити додатно светло на то како се, у "поступку редовне судске заштите" на Косову и Метохији, решавају предмети који се односе на непокретности којима не управља "КРА", односно, на приватну својину лица српске националности, нарочито лица прогнаних са Косова и Метохије.

У четвртој глави ("*Нормативна и фактичка делатност УНМИК-а и de facto власти на Косову и Метохији од утицаја на стварна права на непокретностима лица прогнаних са Косова и Метохије*"), кандидат у посебним тематским целинама обрађује делатност Саветодавног већа за људска права у области заштите имовинских права, експропријацију, ново уређење одржаја и регистра непокретности, као и неке друге институције и њихов непосредан или посредан утицај на право својине на непокретностима лица прогнаних са Косова и Метохије.

У делу првом, посвећеном раду Саветодавног већа за људска права, Кандидат анализира неколико случајева у којима ово независно тело, надлежно за одлучивање о повредама људских права УНМИК-а, констатује повреду права на мирно уживање имовине и право на правично суђење у предметима "НРСС" и "КРА". Како одлуке овог тела не обавезују Специјалног представника, односно, УНМИК, упућивање представке (жалбе) Саветодавном већу поводом кршења људских права, не испуњава елементаран услов за постојање права на делотворан правни лек. Ипак, иако имају само морално

дејство, ове одлуке представљају, на известан начин, потврду резултата истраживања до којих је дошао и сам кандидат, проучавајући праксу "НРСС" и "КРА".

У делу другом ("Експропријација као облик угрожавања права на мирно уживање имовине"), посебна пажња указана је на "правни оквир" експропријације на Косову и Метохији након 10. јуна 1999. године, када је УНМИК, следећи своју "законодавну политику", вратио у "правни живот", превазиђени Закон о експропријацији САП Косово, донет давне 1978. године; у време ригидног односа комунистичких власти према праву приватне својине. У овом делу указано је на бројне случајеве, *de facto* експропријације непокретности, најчешће лица прогнаних са Косова и Метохије, без спровођења формалног поступка експропријације и исплате накнаде. Такође, анализиран је и "Косовски закон о експропријацији непокретне имовине", са становишта испуњености стандарда утврђених праксом Европског суда за људска права и указано је да овај "правни оквир" те стандарде не испуњава, како по (прешироком) дефинисању појма јавног интереса, тако и по недостатку адекватних процесних гаранција.

У делу трећем ("Системско задирање у институт одржаја"), кандидат је анализирао правни институт одржаја из "Закона о власништву и другим стварним правима", које су донеле власти на Косову и Метохији. Кандидат сматра да у условима непостојања владавине права и бројних препрека за остваривање повратка лица прогнаних са Косова и Метохије и немогућности да васпоставе физичку државину на непокретностима, примена институт одржаја није оправдана, штавише да је неправична. Такође, заснива се на злоупотреби овог института јер се најчешће ради о општепознатој и очигледној несавесности држаоца. Нарочито је неоправдано увођење регистарског одржаја у условима дисконтинуитета вођења евиденције непокретности и збирки исправа на које је аутор указао у раду.

У делу четвртм (*"Уређење регистра непокретности – на путу ка укњижби противправно створеног стања"*), кандидат критички анализира УНМИК-ов квазиправни оквир за оснивање "Регистра права на непокретној својини". Кандидат оправдано закључује да поднормираност, дефицит и неусаглашеност норми "Закона о установљењу регистра права на непокретну имовину" са одредбама "Закона о катастру" (који није предходио, већ је донет касније), компликује и онако сложена питања својинскоправних односа на непокретностима на територији АП Косово и Метохија. Имајући у виду масовно узурпирање земљишта, као и број прогнаних лица, овакво "законодавство" не доприноси преко потребној правној сигурности и владавини права, већ ствара додатне предпоставке за "укњижбу" противправно створеног стања. У овом делу кандидат коментарише и садржину и последице "Споразума о катастру", закљученог између власти Републике Србије и *de facto* власти на Косову и Метохији и констатује да његова садржина и начин спровођења, могу имати трајно негативне последице по стварна права на непокретностима, нарочито лица прогнаних са Косова и Метохије.

У петом делу ове главе, набројани су неки други институти и "прописи", који могу непосредно или посредно, утицати на повреду стварних права на непокретностима лица прогнаних са Косова и Метохије. Пре свега, реч је о нејасним одредбама "Закона о власништву и другим стварним правима", које "на мала врата" уводе тапијски систем и тиме додатно компликују својинске односе и систем евиденције непокретности. Потом, неке одредбе "Закона о порезу на непокретну имовину", одређујући прогнаним лицима, статус "пореског обвезника", без обзира да ли су у могућности да буду фактички корисници непокретности које су предмет опорезивања, дискриминишу и погоршавају њихов положај, намећући им, у погледу пореских дажбина, несразмеран терет у односу на сва остала лица која имају државину непокретности и могућност да их економски искоришћавају. Такође, одредба о законској залози и заплени непокретности, уколико порез не буде плаћен у року од две године од добијања обавештења о дугу, лица прогнана из својих места живљења на Косову и Метохији, уз отежан или онемогућен повратак и приступ институцијама, може лако да доведе у позицију да изгубе право својине на

непокретности, а да о томе чак и не буду обавештена. Најзад, неке одредбе "Закона о третирању изградње без дозволе", чинећи изузетно либералним оквир легализације, стварају могућност, како кандидат закључује, "цементирања" узурпације права својине на земљишним парцелама на којима се налазе поменути објекти, односно, физичи отежавају или онемогућавају реституцију права на том земљишту.

У "*Закључним разматрањима*" (стр. 267-280), кандидат је најпре сумарно презентовао резултате истраживања до којих је дошао. Кандидат износи генерални закључак да су настојања Привремене управе Уједињених нација на Косову и Метохији, да проблем масовне узурпације непокретности лица прогнаних са Косова и Метохије, покуша да реши установљивањем независних "правних" механизма са одлучујућим међународним персоналним учешћем, остала неуспешна. Он закључује да су разлози за овакав епилог бројни и да они леже како у правној, тако и у политичкој сфери деловања УНМИК-а. Кандидат предлаже и више мера које би у условима ограниченог суверенитета Републике Србије на Косову и Метохији, требало применити како би се покушала заштити људска права, укључујући и право на мирно уживање имовине. Тако, кандидат је мишљења да би Република Србија требала, позивајући се на конкретне одредбе Резолуције СБ ОУН бр. 1244, које потврђују њен територијални интегритет и суверенитет и које је обавезују на заштиту и унапређење људских права, као и на једнострано обвезивање УНМИК-а на поштовање људских права, да званично затражи да УНМИК закључи неку врсту "техничког споразума", са Саветом Европе, којим би била заснована надлежност Европског суда за Људска права поводом повреда људских права које се могу приписати УНМИК-у и *de facto* властима на Косову и Метохији. Такође, кандидат предлаже оснивање система за прецизно бележење и документовање сваког случаја кршења људских права, па дакле и права на мирно уживање имовине и права лица прогнаних са Косова и Метохије и систематског обавештавања међународних организација у чијем мандату је праћење и заштита људских права, као што су Уједињене нације (УНМИК), Савет Европе, Организација за европску безбедност и сарадњу. Како стање владања силом никада није трајно, кандидат предлаже да, када, једног часа, буде воспостављена сувереност Републике Србије на Косову и Метохији, питања важности прописа донетих након 10. јуна 1999. године и након 17. фебруара 2008. године, као и појединачних одлука донетих на основу тих (свих или појединих) прописа, како генерално, тако и у вези стварних права на непокретностима лица прогнаних са Косова и Метохије, буду предмет разматрања и одлучивања, уз пажљиво и савесно одмеравање јавног и појединачних интереса.

VI ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Након спроведеног истраживања и презентованих резултата, кандидат је у закључцима изнео резултате истраживања. Они потврђују претпоставке наведене у уводном делу дисертације. Најпре, потврђена је хипотеза кандидата да је на Косову и Метохији, лична и имовинска несигурност након 10. јуна 1999. године, део верских, националних, културолошких, имовинских и идеолошких сукоба, који не јењавају до данашњих дана. Сукоби и масовне сеобе су трајно обележје косовско-метохијске прошлости и садашњости, у којима су периоди мира били тек кратка раздобља примирја а не трајног мира, с обзиром да основни мотив и циљ албанско-српског конфликта - етничко овладавање територијом Косова и Метохије, још није до краја остварен. Спор о будућем статусу Косова и Метохије, заправо је резултанта вишевековне борбе за животни простор – борбе у вези права на земљиште у средњовековном средишту српске државности и духовности. Свако разматрање проблема на просторима Косова и Метохије, мора да крене од друштвене стварности која се одвијала у сагледаваном времену и простору. Основно обележје те стварности је притисак албанског етничког фактора, који у континуитету траје више векова а који је уобличен у албански национални програм поткрај XIX века. Тај притисак и експанзионизам, на уштрб српског народа и историјског етничког простора, није заустављен ни стављањем покрајине под цивилну управу Уједињених народа, уз

снажно присуство међународних оружаних снага под вођством НАТО. Питање својине (не само на земљишту), нашавши се у вртлогу националних и државних идеја на Косову и Метохији, је својеврсно "огледало" друштва на овим просторима кроз векове. Оно није ни могло постати питање културе, у друштву у коме су дубоко укорењене склоности ка етнички мотивисаном насиљу према слабијем, отпору правном систему и култури поштовања правних норми. Анализом мера које је Управа Уједињених нација на Косову и Метохији (УНМИК), предузела на реституцији својинске државине на непокретностима, односно, анализом надлежности и праксе посебних квази-правних механизма, који су у ту сврху основани, кандидат потврђује тезу да одређивање надлежности "Комисије" и "Дирекције" није учињено на основу чињенице да су Косову и Метохији, од увођења међународне управе, угрожена својинска и уопште имовинска права прогнаног (српског и другог неалбанског) становништва и да је те правне проблеме ваљало приоритетно решавати. Напротив, ова надлежност одређена је на основу политички наметнуте претпостављене дискриминације једино косовскометохијских Албанаца, који су, масовно (из)губили "имовинска права на непокретностима намењеним становању", због "дискриминације у примени или намери", власти СРЈ, односно Србије. Кандидат закључује да је и тако образован "правни оквир", примењиван селективно и дискриминативно у односу на лица прогнана са Косова и Метохије. Иако се статистички процес повратка права на државину непокретности мери готово 100%-ним успехом, кандидат је чињенично поткрепио тезу да је стваран проценат оних који су васпоставили право на државину неупоредиво мањи, јер је у највећем броју, услед систематских препрека за повратак прогнаних лица, највећи број ових "оптаната" присилно продало предметне непокретности, најчешће лицима незаконито усељеним у те непокретности. Анализом поступања и резултата "КРА", кандидат је закључио да неефикасност њеног поступања, као и неспровођење њених одлука, како од стране саме "КРА", тако и локалних судова, нису у складу са начелом владавине права. Кандидат је у прилог потврде сопствених резултата истраживања, анализирао и релевантну праксу Саветодавног већа за људска права; она је потврдила кршење права на мирно уживање имовине и права на правично суђење у поступцима пред "НРСС" и "КРА".

Посебну вредност ове дисертације чини анализа института експропријације, одржаја, и регистра непокретности на Косову и Метохији, нормативне делатности и праксе *de facto* власти овим областима, који представљају "повољан оквир" за даље угрожавање права на непокретностима лица прогнаних са Косова и Метохије.

VI ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Докторска дисертација "Заштита стварних права на непокретностима лица прогнаних са Косова и Метохије", кандидата мр Душка Челића, представља самосталан и оригиналан научни рад у ужој грађанскоправној научној области. Дисертација је солидно научно дело, које уз примену научне методологије, обрађује једну изузетно значајну тему везану за Косово и Метохију, што представља њену додатну вредност.

Систематика рада је коректна, иако је поједине делове било могуће и прегледније организовати. Приликом израде рада коришћена је одговарајућа и доступна правна литература, која је коректно интерпретирана и критички анализирана. Извори су коректно цитирани. Материја је изложена на јасан и прегледан начин. Формулације су, правно добро осмишљене и обимно поткрепљене.

Комисија констатује да је кандидат добро селекционисао и користио нормативне изворе и доступну правну литературу, да је добро препознао одређене проблеме и да је изабрао добар методски приступ. Поред тога кандидат је критички анализирао специфичне "правне изворе" – нормативна акта Специјалног представника Генералног секретара Уједињених нација, као и бројне изворе међународних организација (УНМИК-а, ОСЦЕ-а, СЕ итд.), као и доступну квазисудску праксу специјализованих органа УНМИК-а и локалних судова *de facto* власти на Косову и Метохији.

VII КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:	
1.	Да ли је дисертација написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме Докторска дисертација је написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме.
2.	Да ли дисертација садржи све битне елементе Докторска дисертација садржи све битне елементе неопходне за овакву врсту научног рада.
3.	По чему је дисертација оригиналан допринос науци Предмет дисертације припада недовољно истраженом правном подручју. У доступној литератури нема целовитог и систематског рада о овоме питању. Постојећи радови баве се тек појединим питањима из ове области; по правилу, реч је о сумарним позитивноправним приказима праксе органа УНМИК-а, без неопходне критичке дистанце и уз преовлађујућу употребу егзегетичког и дескриптивног метода. Самим тим, дисертација представља оригиналан допринос науци и оригиналну анализу историје "болести" угрожавања туђих имовинских права на Косову и Метохији, са нагласком на права лица прогнаних са Косова и Метохије након 10. јуна 1999. године.
4.	Недостаци дисертације и њихов утицај на резултат истраживања Комисија констатује да је Кандидат могао садржајније и обимније да примени упоредно-правни метод, посебно имајући у виду праксу Европског суда за људска права, али и нека сродна историјска упоредноправна решења. Коришћење иностране литературе је могло бити и обимније, а свакако је постојала и могућност додатног и другачијег избора стране литературе, што би побољшало укупан квалитет рада. Такође, у појединим деловима рада, пренаглашена је примена дескриптивног метода. Изражавање мисли и ставова, понекад су оптерећени стилски предугим реченицама, што представља опасност да се изгуби нит, идеја водила, основна мисао. Понеки закључак, иако објективно потврђен, је пренаглашено субјективно обојен, термилошки или вредносним судом, што слаби наведене научно утемељене чињенице. Комисија констатује да поменути недостаци нису од пресудног утицаја на постигнуте резултате истраживања.
VIII ПРЕДЛОГ:	
На основу укупне оцене и анализе, комисија позитивно оцењује докторску дисертацију "Заштита стварних права на непокретностима лица прогнаних са Косова и Метохије", кандидата мр Душка Челића, и сматра да је подобна за јавну одбрану, па предлаже Наставно-научном већу Правног факултета Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, да усвоји овај извештај и кандидату одобри јавну одбрану докторске дисертације.	

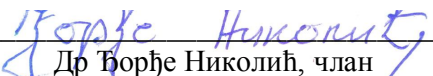
ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

1.
др Душан Новаковић,

доцент Правног факултета Универзитета у Приштини

2.
др Мирослав Лазивић,

редовни професор Правног факултета Универзитета у Нишу

3.
Др Борђе Николић, члан

ванредни професор Правног факултета Универзитета у Нишу

НАПОМЕНА: Члан комисије који не жели да потпише извештај јер се не слаже са мишљењем већине чланова комисије, дужан је да унесе у извештај образложење односно разлоге због којих не жели да потпише извештај.

У Косовској Митровици, 15. 8. 2016. год.